

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 70.895.024 у Хмельницькому університеті управління та права імені
Леоніда Юзькова

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидатки юридичних наук, доцентки
Сердечної Ірини Леонідівни на дисертацію
Грицишиної Лариси Валеріївни на тему
«Припинення шлюбу в сімейному праві», поданої на здобуття
освітньо-наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Шлюб є важливим інститутом сімейного права. Шлюб виступає однією із підстав створення сім'ї (ч. 4 ст. 3 Сімейного кодексу України). Саме з моменту реєстрації шлюбу виникають особисті немайнові та майнові права та обов'язки подружжя. Кожен шлюб припиняється, відрізняються лише підстави припинення. Припинення шлюбу як правова конструкція є самостійною та містить цілу низку питань, що потребують вирішення та удосконалення, зокрема розмежування понять «припинення шлюбу» та «розірвання шлюбу», підстави припинення шлюбу, правові наслідки припинення шлюбу, вплив інституту припинення шлюбу на інші галузі права тощо.

Науковці неодноразово зверталися до тематики припинення шлюбу в сімейному праві, однак не зважаючи на наявність наукових доробків, цей інститут потребує додаткового вивчення та аналізу.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна.

В результаті ознайомлення з дисертаційним дослідженням Грицишиної Л.В. варто вказати на те, що сформульовані в ній наукові висновки та рекомендації мають належний рівень достовірності та обґрунтованості, які вимагаються від досліджень рівня доктора філософії. Грицишина Л.В. чітко і лаконічно визначила мету і завдання дисертаційної роботи. Для досягнення поставленої мети і реалізації завдань роботи дисертантка використала широкий спектр методів дослідження.

Дисертанткою опрацьовано достатню кількість наукових джерел, на що вказує обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій викладених в дисертаційному дослідженні.

Структура дисертаційного дослідження логічно викладена, враховано широке коло проблем та практичних завдань, було вирішено при проведенні дослідження. Текстовий виклад дисертаційної роботи має традиційну структуру і містить: анотацію, вступ, три розділи результатів власних досліджень, висновки і список використаних джерел.

Виклад матеріалу в дисертаційному дослідженні структурований та взаємопов'язаний між собою. В науковій роботі на підтвердження теоретичних положень використано судову практику, авторка висловлює власне бачення деяких питань, що свідчить про наукову спроможність самостійного опрацювання теми.

Отримані результати мають достатньо високий ступінь обґрунтованості. Дисертантка використала значну кількість наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених, дослідила історію становлення проблематики, сформулювала самостійні висновки.

Ознайомлення з дисертаційним дослідженням Грицишиної Л.В. дає підстави стверджувати, що ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, ступінь їх достовірності та наукової новизни в цілому відповідають вимогам, що ставляться до робіт такого характеру.

Повнота викладу положень дисертації в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Результати дисертаційної роботи викладено у 14 наукових працях, серед них 4 наукових статті у фахових виданнях України, 2 наукових статті у наукових періодичних виданнях інших держав, зокрема у періодичному науковому виданні інших держав, які входять до Європейського Союзу з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувача, 8 тез доповідей у збірниках тез матеріалів міжнародних наукових і науково-практичних конференціях.

Наукова новизна отриманих результатів в дисертаційному дослідженні Грицишиної Л.В. проявляється у тому, що наукова робота є комплексним та детальним дослідженням питань припинення шлюбу в сімейному праві. Ларисою Валеріївною зроблено висновки, що мають усі необхідні ознаки новизни. На увагу заслуговують такі пропозиції та висновки авторки:

1. Позитивним є авторське визначення поняття інституту припинення шлюбу як сукупності правових норм, які охоплюють правові відносини щодо підстав та форм припинення шлюбу і торкаються порядку здійснення особистих немайнових та майнових прав та обов'язків подружжя, а також прав та обов'язків батьків і дітей на етапі розгляду та вирішення питання щодо припинення шлюбу, застосування різноманітних процедур, спрямованих на збереження сім'ї та правове регулювання юридичних наслідків припинення шлюбу (параграф 1.1.).

2. Дисертанткою проведено детальне дослідження історичних етапів правового регулювання припинення шлюбу на українських землях, в результаті якого запропоновано їх періодизацію.

3. Авторкою проведено аналіз законодавств зарубіжних країн (Бельгія, Данія, Іспанія, Італія, Норвегія, США, Франція, Японія та інші) щодо питання припинення шлюбу, зокрема, щодо підстав припинення шлюбу, процедури та наслідків припинення шлюбу (параграф 2.2.).

4. Погодимось із пропозицією дисертантки щодо доцільності запозичення законодавчого досвіду зарубіжних країн щодо встановлення чіткого строку тривалості режиму окремого проживання подружжя на рівні законодавства у разі неможливості чи небажання дружини і (або) чоловіка проживати спільно (анотація, параграф 3.2.).

5. Позитивною є пропозиція про введення процедури розірвання шлюбу в адміністративному (або нотаріальному) порядку за взаємною згодою подружжя, які мають дітей, за умови, що подружжя уклало угоду з усіх питань, що стосуються інтересів дітей (питання про місце проживання дітей, про сплату аліментів на дітей і непрацездатних чоловіка/дружини, які потребують допомоги, про порядок спілкування того з батьків, хто проживає окремо, і його

кровних родичів з дітьми та про право користування дітей і непрацевдатних чоловіка/дружини житловим приміщенням).

При цьому робота не позбавлена дискусійних положень, які потребують уточнення, зокрема:

1. Додаткового обґрунтування потребує пропозиція авторки до законодавства щодо можливості встановлення для подружжя режиму окремого проживання строком від одного до трьох років. Зокрема, в контексті строку, чому від одного до трьох років та доцільність встановлення мінімального строку (один рік) (параграф 3.2.).

2. В параграфі 2.3. дисертантка вказує на доцільність повернення у СК України норми щодо розірвання шлюбу за заявою одного з подружжя в разі засудження іншого до позбавлення волі на строк не менше п'яти років. Виникає запитання чи не будуть порушуватися особисті немайнові права засудженої особи із поверненнями цієї норми.

3. Спірним є підхід авторки, що реалізація права на вибір прізвища при розірванні шлюбу через збереження прізвища колишнього чоловіка (дружини), обраного як загальне при вступі в шлюб, принципово порушує право на ім'я іншого з подружжя, зокрема необхідність передбачити в законодавстві надання згоди того з подружжя, чиє прізвище використовувалося як спільне у шлюбі, на використання колишнім із подружжя такого прізвища після його розірвання. Потребує додаткового обґрунтування положення щодо того чи не буде порушене особисте немайнове право на ім'я тієї особи, яка змінила прізвище під час реєстрації шлюбу (або пізніше) або обрала подвійне прізвище (анотація).

4. Авторка детально розкрила питання щодо підстав припинення шлюбу, однак при цьому не достатньо уваги приділено процесуальному порядку розірвання шлюбу в судовому порядку, зокрема в порядку позовного та окремого провадження.

5. Спірною є пропозиція внесення змін до ст.109 СК України, відповідно до яких поряд з іншими питаннями, що розглядаються судом при розірванні шлюбу, слід вказати порядок здійснення батьківських прав (встановлення

місця, часу, тривалості зустрічей дитини з тим з батьків, хто проживає окремо, можливість прийняття в певних випадках рішення одним з батьків (параграф 3.3.). На нашу думку, при розгляді справи про розірвання шлюбу в порядку окремого провадження вище вказані питання не можуть бути вирішені додатково, оскільки до суду подаються чітко визначені документи (спільна заява подружжя та договори належної форми).

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження **Грицишиної Лариси Валеріївни** на тему «**Припинення шлюбу в сімейному праві**», відповідає вимогам, встановленим Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, є завершеною самостійною науково-дослідною роботою, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують наукове завдання, що має істотне значення для науки сімейного права, а його авторка – **Лариса Валеріївна Грицишина** заслуговує на присудження їй освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензентка
доцентка кафедри
цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова,
кандидатка юридичних наук,
доцентка

Ірина СЕРДЕЧНА